

особі дозволу (відкрита ліцензія) на використання запатентованого винаходу (корисної моделі) чи промислового зразка);

9. обмежень примусового характеру (у випадку не використання або недостатнього використання в Україні протягом трьох років від дати публікації відомостей про видачу патенту або від дати, коли використання винаходу (корисної моделі) чи промислового зразка було припинено, то будь-яка особа, яка має бажання і виявляє готовність їх використовувати, у разі відмови правоволодільця прав від укладання ліцензійного договору може звернутися до суду із заявою про надання їй дозволу (примусова ліцензія) на використання винаходу (корисної моделі) чи промислового зразку;

10) анулювання патенту.

Відповідно, патентні права не є універсальними, їх обсяг, термін й територія дії є обмеженими. Обмеження патентних прав продиктоване прагненням суспільства стимулювати інноваційну діяльність без шкоди для технічного прогресу. Інтереси суспільства й правоволодільців багато в чому не співпадають. Зрозуміло, що суспільство зацікавлене в тому щоб створювалося якнайбільше винаходів, корисних моделей і промислових зразків, визнаючи виключні права на результати технічної творчості. Разом з тим, існує і зацікавленість у тому, щоб передові досягнення (технології) якомога швидше ставали доступними суспільству.

Список бібліографічних посилань

1. Синайский В.И. Русское гражданское право. М.: Статут, 2002. 638 с.
2. Грибанов В.П. Осуществление и защита гражданских прав. М.: Статут, 2001. 411 с.
3. Маттеи У., Суханов Е.А. Основные положения права собственности. М.: БЕК, 1999. 305 с.
4. Скловский К. О возможности ограничения права собственности договором // Хозяйство и право. 1999. № 5. С. 109-113.
5. Соловьев А. К вопросу о природе пределов и ограничений права собственности // Підприємництво, господарство і право. 2004. № 10. С.74 -78.
6. Цивільний Кодекс України // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 40 С.356.
7. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3687-12>
8. <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3688-12>
9. Иоффе О.С. Советское гражданское право. Общая часть. Право собственности. Общее учение об обязательствах: Курс лекций. Л.: Изд-во ЛГУ, 1958. 511с.

Одержано 16.11.2020

УДК 342.95:[351.74:636.7.043](07)

Олена Валеріївна ПОГОРІЛЕЦЬ,

науковий співробітник науково-дослідної лабораторії

з проблем забезпечення діяльності поліції

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4739-4441>

КАНІСТЕРАПІЯ, ЯК ОДНА З МОЖЛИВОСТЕЙ ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК ПІСЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ЇХ НЕСПРОМОЖНОСТІ НЕСТИ СЛУЖБУ

Міністерством внутрішніх справ України було прийнято Концепцію розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, та Національної гвардії України до 2020 року [1], яка є новим і сучасним засобом управління кінологічними службами з боку МВС.

Особливості кінологічного забезпечення правоохоронних органів закріплені у відповідних відомчих нормативно-правових актах, які регулюють діяльність кінологічних підрозділів Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій МВС, Національної гвардії України та інших правоохоронних органів,

відповідно до виконання ними певних оперативно-службових завдань (забезпечення публічної безпеки та порядку, протидія злочинності, забезпечення охорони державного кордону, конвоювання осіб, узятих під варту тощо), комплектуванням кінологічних підрозділів кінологами та їх підготовка, а також розведення, вирощування, утримання службових собак в правоохоронних органах.

Кінологічні підрозділи правоохоронних органів України у своєму сучасному вигляді створені відносно недавно.

Важливим нормативним документом щодо застосування службових собак є наказ Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України» від 01.11.2016 року № 1145 [2], який крім основних завдань та функцій кінологічних підрозділів, визначає ряд організаційних питань, а саме: порядок використання службових собак під час здійснення службових завдань кінологами НПУ, правила утримання, придбання, ветеринарного забезпечення та списання службових собак.

Аналогічні кінологічні підрозділи створені та діють в інших правоохоронних органах. Так, наказом МВС України від 11.07.2018 № 597 затверджена «Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС» [3]; наказом МВС України від 26.03.2018 № 234 затверджена «Інструкція з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України» [4]; наказом МВС України від 05.08.2014 № 772 затверджена «Інструкція з організації службової кінології в Національній гвардії України» [5].

Всі вищезазначені нормативні акти чітко визначають перелік неусувних вад, хвороб та недоліків, що виключають використання собаки (цуценяти) у службовій і племінній діяльності.

До основних недоліків віднесені: 1) Слабке чуття, через яке собака втрачає свої професійні якості; 2) Старість (8-10 років), у такому віці собака не відповідає заявленим критеріям для проходження служби у кінологічних підрозділах правоохоронних органів; 3) Травматичні ушкодження, хвороби що призводять до незворотної втрати працездатності і не виправдовують витрат на лікування; 4) Недоліки основних типологічних властивостей нервової діяльності (надвисока або вкрай низька збудливість). Згідно вимог нормативних актів службові собаки в даних випадках підлягають вибраковці, оскільки їх ідентифікують такими, що не можуть нести службу.

Подальша доля службових собак у відставці ніякими нормативно-правовими актами не визначена. Лише в «Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС» зазначено, що службові собаки, вибракувані на підставі перерахованих вад підлягають реалізації, а реалізація вибракуваних службових собак здійснюється відповідно до законодавства України» [6].

Таким чином, держава, зокрема правоохоронні органи України, не контролюють подальше прилаштування колишніх службових собак, оскільки не передбачено жодного фінансування на їх утримання. Тому наразі у кінологічних підрозділах є актуальною проблема забезпечення службових собак певним видом діяльності, відповідним місцем мешкання та харчування після відправки їх у відставку.

Зарубіжний досвід вказує на ефективні, економні методи вирішення вказаної проблеми, а саме обрання варіанту залучення тварини до іншого виду діяльності, в якому фізичний її стан займає не вирішальну роль. Прикладом такого варіанту є використання собак для емоційної підтримки вразливих соціальних категорій під час соціальної роботи чи навіть кримінального провадження.

Так в Гонконгу діють програми усиновлення поліцейських собак після закінчення строку їх служби (по досягненні дев'ятирічного віку): кінологи, котрі на протязі декількох років працювали з собаками забирають їх додому як домашніх улюбленців, а іншим допомагають знайти нову родину. Всі особи, бажаючи забрати службову собаку, котра досягла пенсійного віку, проходять перевірку, в процесі якої встановлюються перспективні матеріальні та психоемоційні умови проживання собак. Кінологічний підрозділ не передає на утримання службових собак пенсійного віку особам, котрі взагалі не мають досвіду утримання таких тварин [7].

З появою в лексиці українців діагнозу «посттравматичний стресовий розлад» та низки супутніх діагнозів прийшло також поняття «каністерапія»: в дослівному перекладі – «лікування собаками».

Каністерапія – це абсолютно новий для України метод реабілітації за допомогою спеціально навчених і відібраних собак. Сам термін «каністерапія» виник у 60-ті роки ХХ ст. у США.

У Європі дуже розвинута каністерапія – наприклад у Польщі спеціальність «каністерапевт» входить до класифікатору професій. У Чехії, Іспанії є освіта за дипломом «каністерапевт». У Ізраїлі існує післядипломна освіта та видається диплом державного зразка за спеціальністю «каністерапевт». Наприклад, у медзакладах та реабілітаційних центрах Білорусі проводять заняття каністерапії з дітьми, а в Польщі з собаками приходять в онколікарні. Метод офіційно визнаний також у Литві, Німеччині та Норвегії. Таким чином, у всьому світі, є великі доробки і досягнення у цьому напрямку.

В Україні лише за останні 5-7 років цей метод став відомим. Це не тільки реабілітація, це може бути абілітація для дітей, які народилися із певними особливостями психофізичного розвитку: із синдромом Дауна, із ДЦП, із розладами аутичного спектру.

Каністерапія, як метод, дуже багатогранний і може застосовуватись у різних випадках. Це і спілкування з людьми похилого віку, які знаходяться у спеціалізованих будинках, це і взаємодія з людьми, які тривалий час знаходяться в медичних установах, з людьми, які хворіють на онкологію або іншими тяжкими хворобами, жінками або молоддю після насильства. Це спілкування з людьми, які мають постраваматичний синдром.

Каністерапію використовують у медичній та соціальній реабілітації. Каністерапія може використовуватися як психотерапевтична методика, що сприяє розвитку розумових і емоційних здібностей, поліпшенню рухових функцій і моторики, а також для посилення ефективності розвитку особистості при корекції, реабілітації та соціальної адаптації дітей з нестандартними особливостями розвитку [8, с. 121].

Каністерапія часто застосовується у соціальній роботі: з людьми, що переживають кризову ситуацію; з незрячими або людьми зі зниженим зором («собака-поводир»); як спосіб полегшення соціальної адаптації та подолання наслідків соціальної ізоляції; у реабілітації правопорушників; з людьми, що мають певні функціональні обмеження (виключно під суворим контролем соціального працівника); допомога невеличким хворим та їх родичам (спілкування з собакою допомагає прийняти безвихідь ситуації, подолати відчай, та жахи). Також каністерапія допомагає при депресії, адже собака постійно потребує активності й уваги. Не варто забувати про те, що її регулярно потрібно виводити на прогулянки, через що у людини просто не залишиться часу на депресію.

Україні, для того щоб цей напрямок реабілітації і терапії став визнаним державою, потрібно пройти достатньо довгий шлях. Допомогу в цьому надають іноземні фахівці. Зокрема, є ряд осередків в Україні, які співпрацюють з Америкою, з Канадою, з Росією, з Білоруссю.

З 2015 року в Україні працює сумісний українсько-канадський проєкт із психологічної та/або фізичної реабілітації бійців АТО «Друг героя», що здійснюється за допомогою службових собак [9].

Некомерційний канадсько-український проєкт «Друг героя» має на меті допомагати бійцям відновитися після пережитого на фронті.

Інший проєкт «Соціальна реабілітація людей з інвалідністю» в транскордонному регіоні завдяки створенню умов та підготовці спеціалістів у галузі каністерапії профінансував Європейський Союз за програмою транскордонного співробітництва «Білорусь – Україна» у розмірі 136 тисяч євро. В Україні цю ініціативу реалізовували на території чотирьох областей: Волинської, Житомирської, Чернігівської та Київської [10].

Під час каністерапії розмір, порода чи вік собаки великого значення не мають. Майбутній собака-терапевт має бути розумним, слухняним і, звичайно, не може бути агресивним. Він має бути соціалізованим, і хотіти контактувати з людьми.

До речі, службові собаки, які відслужили свій строк у відповідних кінологічних підрозділах правоохоронних органів, у свій час пройшли жорсткий відбір. У зв'язку зі специфікою напрямків роботи службових собак вони проходили відбір та дресирувались з врахуванням відповідного темпераменту, який впливав на характер і поведінку службової собаки при несенні служби. У тварин такі ж типи темпераменту, що у людей. Тому до нервової системи службової собаки пред'являються високі вимоги. Собака, навчена на пошук вибухових речовин і вибухових пристроїв, не

може мати тип темпераменту холерик. Вона повинна бути як мінімум сангвиником, а ще краще флегматиком.

Варто відзначити, що сангвінік, навпаки, підходить для всіх видів пошуку. Це універсальний тип темпераменту.

Таким чином, найбільше потенційних терапевтів серед порід собак-компаньйонів: золотистих ретриверів, лабрадорів, цвергшнауцерів, метисів, бордер-коллі.

На мою думку, для подальшого втілення Концепції розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, варто внести відповідні зміни до нормативно-правових актів правоохоронних органів, шляхом конкретизації підстав, способів реалізації (платної, безоплатної, на договірних засадах тощо) службових собак, які закінчили нести службу за віком та станом здоров'я, в яких також передбачити шляхи забезпечення службових собак певним видом діяльності (в т.ч. каністерапією тощо), відповідним місцем мешкання та годуванням після відправки їх у відставку.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Концепції розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, та Національної гвардії України до 2020 року : Наказ МВС України від 24.05.2017 № 442 // ІАС Консультант : сайт. URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0A0SEF60A6> (дата звернення: 14.11.2020).

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : Наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 14.11.2020).

3. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС : Наказ МВС України від 11.07.2018 № 597 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0896-18> (дата звернення: 14.11.2020).

4. Про затвердження Інструкції з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України : Наказ МВС України від 26.03.2018 № 234 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0459-18> (дата звернення : 14.11.2020).

5. Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України : Наказ МВС України від 05.08.2014 № 772 // База даних (БД) «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-14> (дата звернення: 14.11.2020).

6. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів ДСНС : Наказ МВС України від 11.07.2018 № 597 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0896-18> (дата звернення: 14.11.2020).

7. Hong Kong Police Dog Unit // Hong Kong Police Force : сайт. URL: https://www.police.gov.hk/ppp_en/11_useful_info/pdu/index.html (дата звернення: 14.11.2020).

8. Татаринцева Н. А. Каністерапія как метод работы с молодыми людьми с ограниченными возможностями здоровья (18–30 лет). ВНЕ РАМОК, ВНЕ ГРАНИЦ, 2016, 121с.

9. Програма з каністерапії. Сумісний українсько-канадський проект із психологічної та/або фізичної реабілітації бійців АТО Друг Героя. URL: <http://heroscompanion.org/> (дата звернення: 14.11.2020).

10. Проект «Соціальна реабілітація людей з інвалідністю». Всеукраїнське громадське об'єднання «НАЦІОНАЛЬНА АСАМБЛЕЯ ЛЮДЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ УКРАЇНА». URL: <https://naiu.org.ua/> (дата звернення: 14.11.2020).

Одержано 18.11.2020